

Matrise for rusfeltet

PRIOslo har utviklet en matrise som skal være til hjelp i fremskaffelse av boliger og tjenester til personer med rus- og psykiske helseproblemer. Matrisen er et viktig ressursbesparende verktøy i planlegging av nye tiltak for å sikre mer egnede boliger og tjenester til målgruppen.

Matrisen har fire deler:

1. Grupper, bolig, bomiljø og tjenestebehov
2. Samlokaliserte boliger med personalbase for gruppene 4–8
 - a. Bemanning og behovsoversikt
 - b. Typer personalbaser
3. Omfattende somatiske helseproblemer
4. Tjenester – Helhetlig tiltakskjede

Alle rapportene til PRIOslo, som matrisen er basert på, ligger på [PRIOslo sin hjemmeside](#)

1. Grupper, bolig og bomiljø

Det har vært et behov for en tydeligere differensiering av «ROP-gruppen» enn Helsedirektoratets inndeling i hovedforløp 1-3. PRIOslo har etter en bred kunnskapsinnhenting og medvirkningsprosess laget en inndeling i åtte grupper basert på funksjonsnivå. Denne delen av matrisen beskriver de åtte ulike gruppene og deres boligbehov, boligstandard, hvilket bomiljø boligene bør ligge i, og hvilke tjenester som bør gis.

- Gruppene 1 og 2 kan bo i ordinære boliger med eller uten ambulante tjenester.
- Gruppe 3 har behov for å bo skjermet i småhus uten base med ambulante tjenester.
- Gruppene 4–8 har større behov og trenger samlokaliserte boliger med bemannet base.

Personer med rus- og psykiske helseproblemer kan over tid variere i funksjonsnivå og dermed bevege seg mellom gruppene i matrisen. Hensikten med matrisen er ikke å plassere folk i grupper, men å vise spekteret av bolig- og tjenestetilbud som en kommune eller bydel må utvikle for å kunne dekke de ulike behovene.

Ekstra spesifikke kvaliteter Ekstra kvaliteter Ordinær boligstandard	Boliger uten personalbase			Samlokaliserte boliger med personalbase				
	Gruppe 1	Gruppe 2	Gruppe 3	Gruppe 4	Gruppe 5	Gruppe 6 og 7		Gruppe 8
	<u>Funksjonsnivå:</u> Moderate rus- og ev. psykiske helseproblemer	Moderate til alvorlige rus- og ev. psykiske helseproblemer	Alvorlige og langvarige rus- og psykiske helseproblemer, atypisk atferd, dekker egne primærbehov	Alvorlige og langvarige rus- og psykiske helseproblemer, sårbar, innadvendt, ofte utnyttet	Alvorlige og langvarige rus- og psykiske helseproblemer, synlig rusatferd, manglende impuls kontroll, verbale trusler og interne konflikter	Alvorlige og langvarige rus- og psykiske helseproblemer, synlig rusatferd, manglende impuls kontroll, trusler og konflikter		Alvorlige og langvarige rus-, psykiske- og omfattende somatiske helseproblemer, redusert mobilitet
	<u>Boligbehov:</u> ¹ Ordinære boliger, leid privat eller kommunal, eller selveier	Ordinære kommunale utleieboliger/heleide gårder	Småhus uten base, få samlet, f.eks. 1–3	Samlokaliserte boliger med personalbase	Samlokaliserte boliger med personalbase	Sikkerhetsrisiko	Høy sikkerhetsrisiko	
	<u>Boligstandard:</u> Ordinær	Ordinær	Ekstra kvaliteter	Ordinær	Ekstra kvaliteter	Samlokaliserte boliger med personalbase	Samlokaliserte boliger med personalbase	Samlokaliserte boliger/etasje i bygård med personalbase
	<u>Beliggenhet:</u> Ordinært bomiljø	Ordinær	Ekstra kvaliteter	Ordinær	Ekstra kvaliteter	Ekstra spesifikke kvaliteter	Ekstra spesifikke kvaliteter	Ordinær med tilrettelegging ²
	<u>Tjenester:</u> Individuelt tilpasset , periodevis og ambulant	Ordinært bomiljø	Skjermet , ev. ved næringsvirksomhet	Ordinært bomiljø	Noe skjerming , ev. ved næringsvirksomhet	Skjermet , ev. ved næringsvirk.	Skjermet , gjerne randsone	Ordinært bomiljø
	<u>Målgruppen bor f.eks.:</u> Ordinære kommunale eller private utleieboliger, selveier	Individuelt tilpasset og ambulante tjenester	Ambulante tjenester	Dagtid + ambulante tjenester	Dag, kveld + ambulante tjenester	Døgn	Døgn	Døgn
<u>Målgruppen bor f.eks.:</u> Ordinære kommunale eller private utleieboliger, selveier	Ordinære, kommunale utleieboliger, heleide gårder	Tidligere Flexbo småhus	Skogvollveien	Tidligere Arveset gård	Schandorffsgate	Ljabruveien boliger	Løkka bofellesskap	
<u>Mulig SKOK</u> ³ /kravspek.: SKOK Utleieboliger	SKOK Utleieboliger	Kravspesifikasjon for boliger med ekstra kvaliteter	SKOK Utleieboliger eller SKOK Omsorgsboliger	Kravspesifikasjon for boliger med ekstra kvaliteter	Kravspesifikasjon for boliger med ekstra kvaliteter		SKOK Omsorgsboliger	

¹ Boligene for gruppene 3-8 bør være universelt utformet med omsorgsboligstandard, fordi personene ofte får omfattende somatiske helseproblemer tidligere enn normalbefolkningen og vil kunne ha behov for helse- og omsorgstjenester utført i hjemmet.

² Tilrettelagt bolig kan være livsløpsstandard, heis eller omsorgsboligstandard.

³ SKOK = Standard Kravspesifikasjon for Oslo kommune, se skok.no

2a. Bemanning og behovsoversikt for gruppene 4-8

Gruppene 4-8 har behov for samlokaliserte boliger eller småhus med personalbase. Personene har eller kan ha følgende utfordringer:

- rød score i brukerplan på sosial fungering
- alvorlige og langvarige rus- og psykiske helseproblemer
- lavt funksjonsnivå
- stadig tap av bolig og hyppige flyttinger grunnet atferd
- begynner seg i hovedforløp 3

De kan ha følgende behov:

- vedtak om heldøgns helse- og omsorgstjenester
- forsvarlige tjenester med fleksibel, individuell og tilpasset oppfølging
- tverrfaglig, ambulant oppfølging og koordinerte tjenester
- større eller mindre grad av skjerming mot naboer og bomiljø
- oppfølging av somatiske helseproblemer
- bolig på 25-40 m² netto, pluss utvendig bod

Noen forhold rundt tiltakene:

- Tabellen gjelder drift. Ved oppstart bør høyere bemanning vurderes.
- Det anbefales suksessiv innflytting.
- Tiltakene bør ligge nær offentlig kommunikasjon, matbutikk og apotek.
- Viktigste innhold i tjenestene for alle grupper er relasjonsarbeid, koordinering av øvrige tjenester, mattilbud og ernæring, aktivitet og arbeid, samt samarbeid med spesialisthelsetjenesten.

Matrisen er et utgangspunkt. Tiltaket må vurdere bemanningsgrad etter behov til enhver tid.

Tabellen viser bemanningsgrad fordelt på henholdsvis 10-12 og 8 boenheter. Vi har ikke differensiert på kjønn.

Framtidig bruk av trygghets- og velferdsteknologi kan påvirke bemanningsbehovet. Nederst vises et utvalg fra behovsoversikten. Standard på bolig er fargekodet: Grønt er ordinær boligstandard, oransje er ekstra kvaliteter og rødt er ekstra spesifikke kvaliteter.

Ekstra spesifikke kvaliteter

Ekstra kvaliteter

Ordinær boligstandard

		Gruppe 4	Gruppe 5		Gruppe 6 og 7		Gruppe 8
Ant. beboere	Standard	Ordinær	Ekstra kvaliteter		Ekstra spesifikke kvaliteter		Ordinær
		Bygård/boliger egne innganger	Bygård	Boliger egne innganger	Bygård/boliger egne innganger	Småhus el. to boliger under ett tak	Bolig/etg. i bygård felles inngang
10-12	dag	2 + ambulante tjenester	2 + ambulante tjenester	2 + ambulante tjenester	Minst 2 + ambulante tj.	Minst 3 ⁴	2
	kveld	Ambulante tjenester	Minst 2 + ambulante tj.	Ambulante tjenester	2-3 + ambulante tjenester	Minst 3	2
	natt	- ⁵	Ambulant/vekker	Ambulant/vekker	2 våkne	2 våkne	1 sovende
8	dag	1-2 + ambulante tj.	2 + ambulante tjenester	2 + ambulante tjenester	2 + ambulante tjenester	Minst 3	- ⁶
	kveld	Ambulante tjenester	2 + ambulante tjenester	Ambulante tjenester	2 + ambulante tjenester	3	-
	natt	- ⁷	Ambulant/vekker	Ambulant/vekker	2 våkne	2 våkne	-
Behovsoversikt		Ordinær boligstandard	Ekstra kvaliteter		Samme som ekstra kvaliteter, men med tillegg:		Ordinær standard med tilpasninger
			Ytre: • stålbeslag på ytterdører/innbruddsikring • ev. forsterkede vinduer • skjulte sprinklerhoder ev. vanntåkeanlegg • unngå blinkende lys i brannvarsler/ventilasjon • teknisk rom utenfor bolig, beboer ikke tilgang • god lyddemping, ev. betong mellom boenheter • stoppekran i teknisk rom Innvendig: • vinyl gulvbelegg opp minimum 10 cm på vegg, kan gjerne se ut som parkett • OSB-plater kledd med gips ev. gips med fibersement • sluk i gulv på bad og kjøkken (under kjøkkeninnredning, uten fall) • ikke gulv- eller taklister som kan skrus ned • skjulte ledninger • vandalsikre brytere og el-stikk • skjulte rør under vask på kjøkken • inventar som er lett utskiftbart • porselen på bad, ikke stål • unngå dusjforheng eller glassdører til dusjen		Ytre: • forsterkede ytterdører • forsterket glass dersom vinduer stadig knuses • vaskerom i tilknytning til base, ikke i bolig Innvendig: • rømningsvei • så åpen romløsning som mulig – god oversikt, lett å ta seg ut • trykknapp for bestemt mengde vann i dusj • unngå skuffer på kjøkken – kun hyller og åpne løsninger		

⁴ Ljabruveien boliger fungerer med ti beboere, men det kan være hensiktsmessig med færre beboere for gruppe 7.
⁵ For beboere med vedtak om heldøgns helse- og omsorgstjenester må tjenester kunne gis med kort responstid også på kveld og natt.
⁶ I Oslo er det bare etablert ett botiltak for gruppe 8. Datagrunnlaget er derfor begrenset. Vi har ikke grunnlag for å vurdere bemanningstetthet for åtte boenheter.
⁷ For beboere med vedtak om heldøgns helse- og omsorgstjenester må tjenester kunne gis med kort responstid også på kveld og natt.

2b. Typer personalbaser for gruppene 4-8

Denne delen av matrisen er et utgangspunkt for dialog rundt grad av tilstedeværelse i et botiltak for personer som har behov for samlokaliserte boliger med base. Fra venstre mot høyre i matrisen er det økende grad av tilstedeværelse av ansatte. Matrisen beskriver blant annet ambisjonsnivå basert på valg av basetype, funksjon, risiko, sikkerhet og utforming. Den sier ikke noe om antall beboere og økonomi.

Matrisen angir hvilke baseløsninger som anbefales for gruppene 4-8, men det er opp til bydelene selv å avgjøregrad av tilstedeværelse i botilbudet. Erfaringsmessig har mange tiltak blitt etablert med et for lavt ambisjonsnivå på bemanning. Dette har skapt utfordringer for driften og har måttet bli håndtert i etterkant.

Basetype	Periodevis tilgjengelig	Portvokter	Oppsøkende eller tilstedeværende miljøarbeid	Tilstedeværende miljøarbeid	Tilstedeværende miljøarbeid døgn	Sikkerhets- og trygghetsfokus døgn	Omsorg og ivaretagelse døgn
	Personalrom	Personalrom	Personalbase	Personalbase	Personalbase	Personalbase	Personalbase
Anbefalt målgruppe	Brukes, men vi anbefaler ikke denne løsningen for gruppene 4-8.	Brukes, men vi anbefaler ikke denne løsningen for gruppene 4-8.	Gruppe 4	Gruppe 5	Gruppe 6	Gruppe 7	Gruppe 8
Bemanning	2 f.eks. 2-3 timer, 1-2 dager uken.	1 dag og/eller kveld.	2 dag, ev. kveld + ambulante tjenester.	2-3 dag, ev. kveld + ambulante tjenester og ev. vektere natt.	2-3 dag og kveld, 1 våken og 1 hvilende natt, ev. ambulante tjenester.	Minst 3 dag og kveld. 2 våken natt.	2 dag/kveld (helg: 1 dag/ kveld + 1 mellomvakt), 1 sovende natt.
Funksjon	Miljøarbeid, tidvis tilgjengelig.	Observerende resepsjonsfunksjon med oversikt over inn- og utpasseringer.	Individuell oppfølging, miljøarbeid. Ev. felles oppholdsrom og bomiljøarbeid. Utdeling av brukerutstyr.	Individuell oppfølging, miljøarbeid, ev. nærmiljøarbeid. Kan følge til avtaler. Gjerne mat- og aktivitetstilbud i felles oppholdsrom med ansatte til stede. Utdeling av brukerutstyr.	Miljøarbeid og individuell oppfølging for stabilisering/habilitering. Kan følge til avtaler. Utdeling av mat, ev. medisiner og brukerutstyr. Bo- og nærmiljøarbeid.	Forsterket bemanning for stabilisering, økt sikkerhet og forebygging av konflikter. Miljøarbeid og individuell oppfølging. Kan ha utdeling av mat og brukerutstyr.	Ivaretagelse og helse- og omsorgstjenester. Servering av alle måltider. Utlevering av medisiner og brukerutstyr. Fellesrom.
Beliggenhet på basen	I samme bygg eller i nærheten.	Ved inngang til bygget/boligene.	I samme bygg eller innen 5 min med bil (i tettbygde strøk).	I samme bygg eller på eiendommen, med god oversikt over boligene og området.	I samme bygg eller på eiendommen med god oversikt over boligene og området.	I eget bygg på eiendommen. Full oversikt over boligene og området.	I samme bygg/etasje som beboerne.
Fasiliteter i basen	Rom med arbeidsstasjon, hybelkjøkken og toalett.	Rom med arbeidsstasjon og toalett.	Kontor med to arbeidsstasjoner, toalett med dusj. Ev. fellesareal med kjøkken og låne-PC.	Kontor med to arbeidsstasjoner, felles oppholdsrom/ møterom med kjøkken og låne-PC.	Kontor med arbeidsstasjoner + separat kontor. Innbruddsikkert glass og sikker dør. Dør og luke mot ev. fellesgang. Ev. felles oppholdsrom med kjøkken og låne-PC.	Kontor med arbeidsstasjoner + separat kontor, Møterom. Vaskerom med inngang utenfra. Uknuselig glass, sikker dør. Ikke innendørs fellesareal.	Kontor med arbeidsstasjoner, ev. eget møterom. Felles oppholdsrom. Kjøkken for å lage mat til beboere.
Sikkerhet	Vindu, kikkhull, ev. kamera og rømningsvei.	Dørklokke med kamera og ev. rømningsvei.	Ev. rømningsvei.	Rømningsvei, ev. bærbar alarm.	God oversikt over base og fellesareal, rømningsvei, ev. kamera og bærbar alarm.	Base i eget bygg med sluse og rømningsvei. Kamera og bærbar alarm.	Ev. rømningsvei.
Størrelse (kvm)	En leilighet eller kontorlokaler.	Cirka 10-25 kvm.	En leilighet eller kontorlokaler ev. basemodul.	BRA = ca. 45 kvm uten lager jf. basemodul.	BRA = 65-100 (med eller uten separat møterom).	BRA = Cirka 110 BTA = Cirka 130.	BRA = ca. 45 kvm uten lager jf. basemodul ev. en leilighet i bygård.

3. Omfattende somatiske helseproblemer

Somatiske helseproblemer inntreffer langt tidligere hos personer med rus- og psykiske helseproblemer enn hos normalbefolkningen. Denne delen av matrisen beskriver funksjonsnivå, behov og botilbud for denne målgruppen. Det er et tydelig skille mellom de som ikke har sikkerhetsrisiko, og de som har.

Personer i gruppene 1-4 og 8, samt majoriteten i gruppe 5 har ingen sikkerhetsrisiko. Disse blir i matrisen beskrevet som gruppe 1-5 og 8 Somatikk.

En mindre andel i gruppe 5 kan utvikle utagerende atferd som følge av betydelige smerter knyttet til somatiske lidelser og/eller utilstrekkelig medisinerings ved behov for smertelindring eller abstinenser.

Personer i gruppene 5-7 Somatikk vurderes å ha en potensiell sikkerhetsrisiko og har behov som skiller seg fra personene i gruppene 1-5 Somatikk.

Gruppe 1-5 og 8 Somatikk	Gruppe 5-7 Somatikk
<u>Utfordringer:</u> Mildere til omfattende rus-, psykiske- og somatiske helseplager, kognitiv svikt, lav egenomsorg, varierende funksjonsnivå, atferdsproblematikk, HF 3 <u>Behov:</u> Ernæring, utdeling av medisiner, omsorg, pleie og stell, sosialt fellesskap, aktivitet, bli fulgt til avtaler, periodevis behandling i spesialisthelsetjenesten, faste og tilgjengelige ansatte med kompetanse på rus, psykiatri og somatikk, tilrettelegging, ev. hjelp ved forflytning, utlevering av medisiner og brukerutstyr. <u>Botilbud:</u> • samlokaliserte boliger med base i bydel • omsorgssentre (institusjon) • egen sykehjemsavdeling for illegal rus <u>Bostandard:</u> Ordinær <u>Beliggenhet:</u> Ordinært bomiljø <u>Tjenestebehov:</u> Døgn inkl. helsepersonell	<u>Utfordringer:</u> Sikkerhetsrisiko, mulighet for vold og utagering, ellers tilsvarende utfordringer som gruppe 1-5 Somatikk. <u>Behov:</u> Skjerming, hvis fellesareal, så må det være bemannet, mindre tilbud om aktivitet, men ellers samme behov som gruppe 1-5 Somatikk. <u>Botilbud:</u> • Trygg+ med helsepersonell (ala Ljabruveien boliger, omsorgsboligstandard) • plasser anskaffet fra private leverandører • egen sykehjemsavdeling for illegal rus <u>Bostandard:</u> Ekstra spesifikke kvaliteter <u>Beliggenhet:</u> Skjernet fra ordinært bomiljø <u>Tjenestebehov:</u> Døgn inkl. helsepersonell

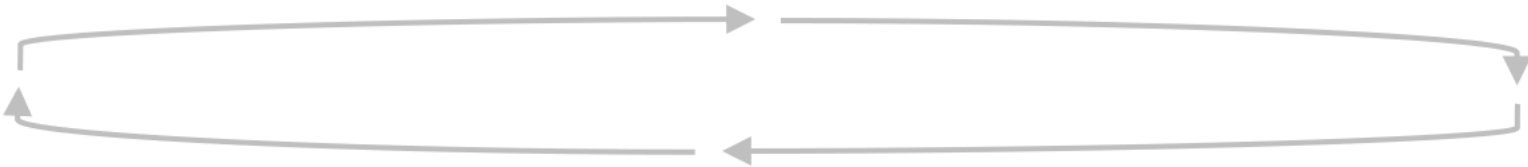
4. Tjenester – helhetlig tiltakskjede

Hver gruppe har tilgang på tjenestene under sin gruppe, og i tillegg tilbudene til venstre for sin gruppe i oversikten. Individets utfordringsbilde og tjenestebehov vil variere over tid. Personene vil derfor over tid kunne bevege seg mellom gruppene, som den grå pilen under tabellen viser. Den enkeltes behov, ønsker og ressurser må kartlegges for å kunne gi riktig tjenestetilbud.

Gruppe 3 ønsker ofte ikke kontakt med tjenesteapparatet og er derfor ikke inkludert i oversikten. De er i hovedforløp 3 og kan ha et problemomfang tilsvarende gruppe 5. I tabellen angis hovedansvarlig for at tjenesten gis. På [PRIOslo sin hjemmeside](#) ligger en oversikt over tjenesteleverandører som leverer en del av tjenestene på oppdrag eller etter avtale.

Gruppene 1-8	Gruppe 1	Gruppene 1-2	Gruppe 2	Gruppe 4-5	Gruppene 6-7	Gruppe 8
Generelle behov	Milde og kortvarige problem/behov for litt bistand	Langvarige mildere problemer/behov for noe mer bistand	Alvorlige kortvarige problemer/behov for ekstra bistand	Alvorlige langvarige problemer/behov for langvarig bistand	Alvorlige langvarige problemer/behov for svært omfattende langvarig bistand	Alvorlige langvarige problemer/behov for langvarig somatisk helseoppfølging
<u>Bolig/NAV:</u> - Bolig - Samtaletilbud - Øk. råd og veiledning - Kartlegging - Pårørendearbeid - Bomiljøarbeid <u>Velferdsetaten:</u> - Fri rettshjelp <u>Andre tjenesteytere:</u> - Fastlege	<u>Bolig/NAV:</u> - En kontaktperson/ veileder i NAV - Nettverk, likemenn, kurs, støttekontakt og selvhjelpsgrupper - Arbeid/utdanning <u>Velferdsetaten:</u> - RUSinfo <u>Andre tjenesteytere:</u> - Hjelpetelefon	<u>Bolig/NAV:</u> - Ruskonsulent - Arbeid/arbeids-rettede tiltak, IPS - Ambulante tjenester/ booppfølging/praktisk bistand (dagtid) - Aktivitetshus <u>Velferdsetaten:</u> - LAR <u>Andre tjenesteytere:</u> - Poliklinisk behandling/ spesialisthelsetjeneste/ DPS/LAR	<u>Bolig/NAV:</u> - Fleksible, ambulante tjenester/hjemme-tjeneste - Aktivitetstilbud <u>Velferdsetaten:</u> - Rusinstitusjon korttid*/ akutt, avlastning/ stabilisering, krisesenter - Brukerstyrte plasser** <u>Andre tjenesteytere:</u> - Legevakt/SAA - KAD-plasser	<u>Bolig/NAV:</u> - Fleksible tverrfaglige team/(rus)FACT - IP/ansvarsgruppe - Aktivisering/ miljøterapi - Samlokaliserte boliger med tilgang base (delvis bemanning) <u>Velferdsetaten:</u> - Samlokaliserte boliger med tilgang base (heldøgnsbemanning) - Brukerrom - Feltpleie - Langtidsopphold rusinstitusjoner*** <u>Andre tjenesteytere:</u> - Lavterskeltilbud	<u>Velferdsetaten:</u> - Langtidsopphold rusinstitusjon****/ekstra forsterket, skjermet bolig (heldøgnsbemanning) <u>Andre tjenesteytere:</u> - Innleggelse/behandling i DPS/TSB/spesialist-helsetjeneste	<u>Bolig/NAV:</u> - Heldøgns helse- og omsorgstjenester i tilrettelagte boliger <u>Velferdsetaten:</u> - Opphold omsorgssenter <u>Andre tjenesteytere:</u> - Gatehospitalet - Korttidsopphold sykehjem

* Utrednings- og videreformidlingsenheter, ** Mestringsenhet, ressurscenter, omsorgssenter, *** Mestringsenhet, ressurscenter, omsorgssenter, rammeavtaler og sykehjem, **** Forsterket bo- og behandlingstilbud, private plasser